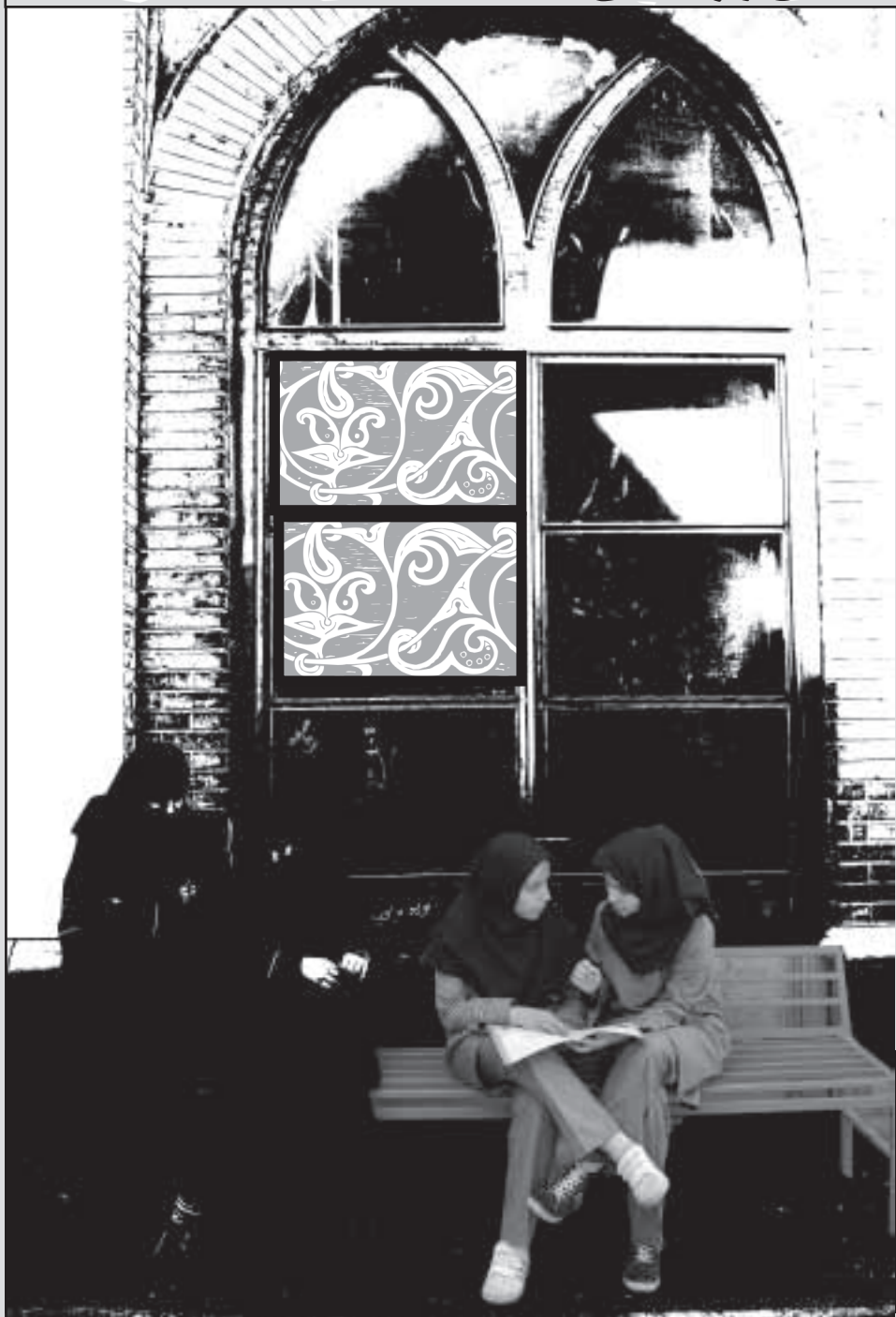


در همایش سالانه گروه «دینی و قرآن» شهر تهران مطرح شد:

## ضرورت تغییر در ساختار ارزش‌یابی

گزارش: آزاده شاکری

### «دین و زندگی»



همایش سالانه‌ی گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران در روز یکشنبه ۲ خرداد ۸۹ در سالن اجتماعات آموزش و پرورش منطقه‌ی ۱۱ شهر تهران برگزار شد. در این همایش حدود ۱۰۷ نفر از دبیران دینی و قرآن مناطق نوزده‌گانه‌ی آموزش و پرورش تهران حضور داشتند. این همایش، به دلیل محدودیت‌هایی در مکان برگزاری، اعلام عمومی نداشت و فقط از بعضی دبیران به صورت گزینشی دعوت به عمل آمده بود. نکته‌ی قابل توجه، حضور چشم‌گیر خانم‌های دبیر در این همایش بود، به طوری که از میان ۱۰۷ نفر دبیر حاضر در سالن فقط ۶ نفر از آقایان بودند.

در این همایش چند تن از معلمان دینی مناطق مختلف شهر تهران از مباحثی هم‌چون روش‌های نوین تدریس، ابزارهای کمک‌آموزشی و کلاس‌های موضوعی درس دین و زندگی سخن گفتند. در بخش دیگری از این همایش دکتر اعتصامی مؤلف کتاب‌های دین و زندگی به بحث در خصوص سؤالات مفهومی و جایگاه آن در کتاب‌های درسی پرداخت و بر ضرورت تغییر در ساختار ارزش‌یابی درس دین و زندگی در آموزش و پرورش تأکید کرد.

برنامه‌ی همایش با تلاوت قرآن کریم و پخش سرود جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. در بخش اول برنامه آقای زرلک، عضو گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران، اهداف گروه را از برگزاری این همایش اعلام نمود و در این خصوص گفت: «قصد ما این بود که در این همایش برنامه‌هایی کاربردی ترتیب دهیم. به همین منظور سعی کرده‌ایم در این همایش از سخنرانی همکارانی که در اجرای روش‌های جدید تدریس فعال بوده‌اند، استفاده کنیم». وی در ادامه با تأکید بر اهمیت طرح سؤالات مفهومی در درس «دین و زندگی» افزود: «در برنامه‌ی طرح سؤالات مفهومی که از طرف گروه برگزار شد، بسیاری از همکاران شرکت کردند که البته بسیاری از سؤالات آنان در سطح دانش طرح شده بود و مجموعه‌ی سؤالات پس از تدوین جهت استفاده‌ی تمام همکاران به مناطق ارسال خواهد شد».

عضو گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران در پایان، در خصوص برنامه‌ی تدوین بسته‌ی آموزشی گفت: «از همکاران

خواسته بودیم که برای درس دینی یک بسته‌ی آموزشی طراحی نمایند که متأسفانه این بسته‌ی آموزشی در حد طرح درس باقی ماند و غالباً در تدوین آن از وسایل کمک‌آموزشی استفاده نشده بود. البته گروه سعی می‌کند که چنین مجموعه‌ای را تدوین کند و آن را در نمایشگاه یا همایش‌های آینده در اختیار همکاران قرار دهد».

سخنران بعدی این همایش خانم کشمیری، دبیر «دین و زندگی» شهرستان اسلامشهر و صاحب رتبه‌ی دوم کشوری در جشنواره‌ی «دین و زندگی» در سال ۸۸ بود. وی به بیان نکاتی در مورد روش تدریس فعال مبتنی بر هوش‌های چندگانه و نیز روش‌های داوری در جشنواره‌های تدریس کشوری پرداخت.

کشمیری پس از بیان طبقه‌بندی‌های مختلف روان‌شناسان از هوش، به معرفی روش‌های تدریس فعال و نوین پرداخت. روش پرش و پاسخ، قصه‌گویی، بیان سیره‌ی بزرگان، برگزاری کنفرانس، مشاهده و تحلیل، مناظره، بدیعه‌پردازی، بارش فکری و گردش علمی از جمله روش‌هایی بود که کشمیری در سخنرانی خود به آن اشاره کرد.

برگزیده‌ی جشنواره‌ی کشوری تدریس «دین و زندگی» در بخش دیگری از سخنانش در مورد نحوه‌ی داوری در این جشنواره گفت: «در این جشنواره با ۶ داور مواجه می‌شویم، داور روش تدریس، روان‌شناسی، تکنولوژی آموزشی، طرح درس و داوران تخصصی (۲۰)».

وی در ادامه به شرح موارد مهم از دید داوران در هریک از بخش‌های داوری پرداخت و در پایان فیلمی از روش‌های تدریس خود در کلاس را نمایش داد.

### کلاس موضوعی دین و زندگی

یکی دیگر از سخنرانان همایش، خانم شیرخدایی دبیر دینی و قرآن منطقه‌ی (۱) تهران با ۲۰ سال سابقه‌ی تدریس بود. وی به بیان تجربیاتش در مورد ایجاد یک کلاس موضوعی «دین و زندگی» پرداخت. شیرخدایی آماده‌سازی فضای آموزشی متناسب با حال و هوای درس، استفاده از آیات و احادیث، قرار دادن گیاه سبز در کلاس و تهیه و تجهیز کتابخانه‌ی اختصاصی این درس را از جمله مهم‌ترین اقدامات در تشکیل این کلاس دانست.

در بخش دیگری از این همایش زرلک، عضو گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران لوح‌های فشرده‌ای را معرفی نمود که معلمان می‌توانند در تدریس دینی و قرآن از چنین ابزارهای کمک‌آموزشی، استفاده کنند.

– نرم‌افزار سراب، معرفی اجمالی فرقه‌های مختلفی که در چند سال اخیر ایجاد شده و برخی از دانش‌آموزان را جذب خود کرده است.

– مجموعه‌ی راز آفرینش، که در آن ۸۰۰ دقیقه فیلم جذاب راجع به زمین، گیاهان و جانوران، با آیاتی از قرآن در خصوص شگفتی‌های طبیعت همراه شده است (که می‌تواند در تدریس دروس سال اول و دوم به معلمان کمک کند).

– لوح فشرده‌ی نمایشگاه حریم ریحانه (که می‌تواند در سال دوم و در بحث خانواده مورد استفاده قرار گیرد).

– دی‌وی‌دی شاخص، که یک دوره از تاریخ انقلاب اسلامی را بیان می‌کند (در مباحث سال سوم کاربرد دارد).

سخنران بعدی این همایش خانم روزه، دبیر منطقه‌ی ۴ شهر تهران بود. وی به معرفی بسته‌ی آموزشی‌ای پرداخت که دبیران منطقه‌ی ۴ به صورت گروهی برای درس چگونگی تداوم رسالت پس از پیامبر (ص) تهیه کرده بودند. روزه در خصوص چگونگی تهیه‌ی این بسته‌ی آموزشی گفت: «پس از تحلیل کتاب درسی، طرح درس

آماده‌سازی فضای آموزشی متناسب با حال و هوای درس، استفاده از آیات و احادیث، قرار دادن گیاه سبز در کلاس و تهیه و تجهیز کتابخانه‌ی اختصاصی مهم‌ترین اقدامات در تشکیل کلاس موضوعی دینی است





توجه به  
اهداف مختلف  
درس دینی  
در حیطه‌های  
شناختی،  
عاطفی و  
عملی ضروری  
است



دانش آموز  
باید به  
مرحله‌ای  
برسد که  
در موضوع  
مورد نظر  
توانایی داوری  
پیدا کند. یعنی  
اگر در سطح  
جامعه در مورد  
آن موضوع  
با سؤال،  
اشکال یا  
شبهه مواجه  
شده، بتواند از  
عهده‌ی پاسخ  
به آن برآید

و وسایل کمک آموزشی مورد نیاز تهیه شد».

روزبه در بخش بعدی سخنانش، با تأکید بر ضرورت توجه به اهداف مختلف دروس دینی، هدف‌های این درس را در حیطه‌های شناختی، عاطفی و عملی برشمرد.

تهیه‌کننده‌ی بسته‌ی آموزشی در پایان سخنان خود، کتاب‌ها و فیلم‌های آموزشی مورد استفاده در تدریس این مبحث از کتاب را معرفی و نمونه‌ای از سؤالات طرح شده برای این درس را بیان کرد.

خانم وحیدی مطلق دبیر دینی منطقه‌ی ۱۱ تهران، یکی دیگر از سخنرانان این همایش بود که به بیان تجربیاتش از تشکیل کلاس موضوعی درس «دین و زندگی»، با عنوان «کلاس بیداری» پرداخت.

وی ضمن تأکید بر اهمیت فضای مناسب در انتقال پیام درس، چگونگی آماده‌سازی کلاس بیداری را شرح داد و در مورد شیوه‌ی تدریس در این کلاس اظهار داشت: «شیوه‌ی تدریس، انجام کارهای کلاسی و جواب دادن به سؤالات در کلاس بیداری به شکل گروهی است و هر روز قبل از شروع درس یکی از گروه‌ها، روی تخته‌ی کلاس حدیثی را می‌نویسد، سپس دعای فرج در کلاس قرائت می‌شود تا دانش‌آموزان برای درس آماده شوند».

سخنران دیگر این مراسم، خانم تهرانی، عضو سابق گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران بود. وی با اشاره به گرایش‌های مطرح شده از سوی سرگروه‌های این درس در مورد ارزش‌یابی‌ها گفت: «ارزش‌یابی عملکرد گروه‌های آموزشی ۱۹ منطقه‌ی آموزش و پرورش کار بسیار سختی است و قرار بر این است که فقط سه منطقه انتخاب شود. کسانی که ارزش‌یابی را انجام می‌دهند شدیداً تحت فشار هستند و بعد از اعلام نتایج هم گلایه‌ها شروع می‌شود و این افراد در برزخ ارزش‌یابی قرار می‌گیرند. ان‌شاءالله امسال این مسائل حل و فصل خواهد شد».

### اهداف سه‌گانه‌ی درس «دین و زندگی»

آخرین سخنران همایش آقای دکتر اعتصامی مؤلف کتاب‌های «دین و زندگی» بود. دکتر اعتصامی به بحث درباره سؤالات مفهومی و جایگاه این سؤالات در کتاب‌های درسی پرداخت.

مؤلف کتاب‌های «دین و زندگی» در ابتدای سخنانش اظهار داشت: «مهم‌ترین نکته در بحث ارزش‌یابی، رابطه‌ی ارزش‌یابی و هدف است. ارزش‌یابی معمولاً به این نیت اعمال می‌شود که ببینیم کاری که انجام داده‌ایم تا چه اندازه به اهدافی که می‌خواستیم منجر شده است، به همین جهت ناچاریم به اهداف درسی دینی و قرآن نگاهی داشته باشیم». وی افزود: «سه هدف اساسی در درس‌های «دین و زندگی» و قرآن داریم: اول این که دانش‌آموزان ما به شناخت مناسبی از دین نائل شوند. دوم این که به ایمان و گرایش در موضوعات دینی برسند و سوم این که تغییر رفتاری متناسب با این گرایش‌ها در

آن‌ها صورت بگیرد که البته این اهداف متناسب است با جایگاه درس دینی و قرآن و دو سه ساعت، زمانی که برای این درس در اختیار ماست».

وی در خصوص مراحل مختلف بخش شناختی درس گفت: «مهم‌ترین بخش این مرحله بخش ارزش‌یابی است، یعنی دانش‌آموز باید به مرحله‌ای برسد که در موضوع مورد نظر توانایی داوری پیدا کند، به طوری که اگر در بیرون از کلاس و در سطح جامعه در مورد آن موضوع با یک سؤال، اشکال یا شبهه مواجه شد، بتواند از عهده‌ی پاسخ به آن برآید».

دکتر اعتصامی در این خصوص افزود: «شرایط امروز اجتماعی هم اقتضا می‌کند که دانش‌آموز در این زمینه رشد کند. زیرا دانش‌آموز با الگوهای مختلف زندگی، دیدگاه‌های متفاوت و با شبهه‌دین‌های متضاد و متنوع روبه‌رو است و در ضمن این فرصت وجود ندارد که ما تمام فکرها و روش‌ها را به او آموزش دهیم. در چنین زمانی باید کلید را به دست دانش‌آموز داد تا بتواند خودش صحیح را از سقیم تشخیص دهد و به داوری برسد. البته این کار بسیار سخت و پیچیده و درازمدت است و به درس دینی هم منحصر نمی‌شود و به رشد قوه‌ی تعقل برمی‌گردد».

### ارزش‌یابی گرایش ایمانی و رفتار

دکتر اعتصامی درخصوص ایجاد گرایش ایمانی و به دنبال آن تغییر رفتار دانش‌آموز گفت: «ما انتظار داریم فرزندانمان، نسبت به چیزی که به آن‌ها یاد می‌دهیم، تعلق خاطر پیدا کنند، چون قدم بعدی که تغییر رفتار است، زمانی امکان‌پذیر می‌شود که فرد به گرایش و تمایل و یا به تعبیر درس «دین و زندگی» به «ایمان» رسیده باشد».

مؤلف کتاب‌های «دین و زندگی» در بخش بعدی سخنانش اظهار داشت: «ارزش‌یابی برای این صورت می‌گیرد که ببینیم در این سه هدف به مطلوبمان رسیده‌ایم یا نه. در آموزش و پرورش دو نوع ارزش‌یابی داریم، یکی ارزش‌یابی مستمر و دیگری ارزش‌یابی پایانی».

دکتر اعتصامی درخصوص ارزش‌یابی مستمر اظهار داشت: «معلم به دلایل مختلفی ناچار شده است که ارزش‌یابی مستمر را به نحوی ساماندهی کند که دانش‌آموز در دو ارزش‌یابی، یعنی ارزش‌یابی پایانی و کنکور موفق شود که هر دو بر بعد شناختی متکی هستند و اصولاً معلم این فرصت را پیدا نمی‌کند که به ابعاد دیگر ارزش‌یابی بپردازد و ببیند که مثلاً رفتار دانش‌آموز عوض شده است یا نه. یا بُعد ایمانی او تقویت شده است یا نه».

وی دلایل ایجاد این مسأله را ضریب تأثیر کم ارزش‌یابی مستمر نسبت به ارزش‌یابی پایانی، تمایل معلم و دانش‌آموز به کسب موفقیت در ارزش‌یابی پایانی و در نهایت تکیه کردن ارزش‌یابی مستمر (هم‌چون ارزش‌یابی پایانی) بر بُعد شناختی دانست. دکتر اعتصامی در مورد مشکلاتی که با این شیوه ایجاد می‌شود،



گفت: «در نهایت دغدغه‌ی معلم ما این می‌شود که اگر بخواهد ارزش‌یابی مستمر و پایانی‌اش به نحو خوبی انجام شود، باید بر سؤالات مفهومی تکیه کند و منظور از این سؤالات نیز این است که سؤالات، از مرحله‌ی درک و فهم بالاتر رود و جنبه‌ی تجزیه و تحلیل و قضاوت پیدا کند. مشکل عمده‌ای که ایجاد می‌شود این است که، این فرایند وقت‌گیری است و فرصت توجه به دو بُعد ایمانی و رفتاری از بین می‌رود».

دکتر اعتصامی با اشاره به امتحانات نهایی و تأکید این‌گونه امتحانات بر نمره‌ی ورقه‌ی کتبی، افزود: «از سال سوم که این شرایط حاکم می‌شود، وضع آموزش به کلی تغییر می‌کند و ارزش‌یابی مستمر جنبه‌ی ابزاری پیدا می‌کند. یعنی خودش هدف نیست و معمولاً دبیران مجبور می‌شوند امتحاناتی برای ارزش‌یابی مستمر برگزار کنند که بیش‌تر شبیه امتحانات نهایی باشد و چنین امتحانی (کتبی) که چندین بار تکرار می‌شود به آموزش بسیار لطمه زده است».

### ساختار ارزش‌یابی دینی نیازمند تغییر است

دکتر اعتصامی در ادامه اظهار داشت: «در یک نگاه آسیب‌شناسانه، حتی اگر هم به سوی یک ارزش‌یابی مفهومی پیش برویم، اتفاق مطلوبی رخ نخواهد داد مگر این‌که بتوانیم ارزش‌یابی‌ای اعمال کنیم که در آن سه قلمرو اتفاق بیفتد و این با فضا و انتظارات فعلی آموزش و پرورش ما متناسب نیست و باید تغییر مهمی در ساختار ارزش‌یابی آموزش و پرورش ایجاد کرد، که بیرون از حیطه‌ی اختیارات ما به عنوان معلم است».

مؤلف کتاب‌های «دین و زندگی» در بخش بعدی سخنان خود گفت: «ما وقتی از ارزش‌یابی حرف می‌زنیم، ناخودآگاه به یاد نمره می‌افتیم. ارزش‌یابی از قلمرو گرایشی - ایمانی و رفتاری الزام کار ماست. اما آیا می‌توان آن را به نمره تبدیل کرد؟ و اگر قابل تبدیل نباشد چه باید کرد؟»

وی در این خصوص افزود: «اگر بخواهیم عملکرد در این دو قلمرو را به نمره تبدیل کنیم به این گرایش‌ها لطمه وارد می‌شود. مثلاً می‌خواهیم علاقه و گرایش دانش‌آموز به نماز را به صورت نمره در کارنامه‌اش درج کنیم. اگر به نماز علاقه داشت و نمره‌ی کمی به او دادیم خود به خود به آن علاقه لطمه وارد کرده‌ایم و اگر در حالی که علاقه ندارد به او نمره‌ی بیش‌تری بدهیم، متوجه می‌شود که با او ریاکارانه رفتار کرده‌ایم. پس این دو بخش قابل ارزش‌یابی به صورت نمره نیستند و در عین حال هدف ما هستند و سیستم آموزش و پرورش ما هم برای آن جایگاه خاصی تعریف نکرده است».

دکتر اعتصامی در خصوص شیوه‌ی ارزش‌یابی ایمانی و رفتاری دانش‌آموزان در حال حاضر گفت: «الآن وقتی ارزش‌یابی ایمانی و رفتاری انجام می‌شود که دانش‌آموز از مدرسه بیرون رفته است و متوجه می‌شویم رفتار دانش‌آموز نه‌تنها بهتر نشده که بدتر هم شده است. اگر می‌توانستیم این ارزش‌یابی را در طول سال تحصیلی

انجام دهیم مؤثرتر بود، چون در این صورت اگر ببینیم دانش‌آموز ما به نماز یا حجاب بی‌علاقه است، متناسب با ارزش‌یابی، تمهیداتی می‌اندیشیم».

دکتر اعتصامی در جمع‌بندی سخنانش در مورد شیوه‌ی ارزش‌یابی درس دینی در آموزش و پرورش اظهار داشت: «باید تغییر اساسی در رویکرد آموزش و پرورش نسبت به ارزش‌یابی دینی صورت بگیرد تا فضا برای ارزش‌یابی ایمانی و رفتاری باز شود. در عین حال آن ارزش‌یابی به صورت نمره‌ای نباشد و همچنین کار معلم و دانش‌آموز در کلاس جدی باشد (چون الآن نمره برای دانش‌آموز ملاک و انگیزه است و اگر درس نمره نداشته باشد برای او ارزش ندارد).

ما نیازمند تغییر اساسی در آموزش و پرورش هستیم و شما باید پیش‌گامان این تغییر باشید. انتقادات و پیشنهادهای شما کمک می‌کند که ما به سمت مطلوب در ارزش‌یابی درس دینی پیش برویم و الا زحمت دبیر دینی در کلاس بی‌ثمر می‌ماند».

مؤلف کتاب‌های دین و زندگی، در بخش پایانی صحبت‌های خود به اهمیت فعالیت‌های گنجانده شده در این کتاب اشاره نمود و گفت: «هتن کتاب چیده شده است تا به فعالیت‌های زیر آن برسیم، اما چون معلم باید به ارزش‌یابی نهایی فکر کند، به متن بیش از سهمش وقت اختصاص می‌دهد و در نتیجه از خیر فعالیت‌ها می‌گذرد، در حالی که اصل فعالیت است».

### تغییر ضریب ارزش‌یابی پایانی و مستمر

دکتر اعتصامی پیش‌نهادی را عنوان کرد که به منظور حل مشکلات ارزش‌یابی درس دینی ارائه شده است. این پیش‌نهاد مبنی بر این است که ضریب ارزش‌یابی مستمر ۳ و ضریب ارزش‌یابی پایانی ۲ شود. وی اظهار امیدواری کرد که این پیش‌نهاد تصویب شود.

وی در ادامه افزود: «البته در این خصوص هم این نگرانی وجود دارد که سلیقه‌ای عمل شود و به دانش‌آموز لطمه وارد شود که این از جمله‌ی آن نگرانی‌هایی است که همیشه باعث می‌شود ما عقب بمانیم. اما باید توجه داشت که نمره یک طیف است و بین ۱۷، ۱۸ و ۱۹ تفاوت چندانی نیست و این نگرش ما به نمره به این جهت است که نمره‌ده‌ایم. اگر این نمره‌زدگی وجود نداشته باشد، اشتباه کوچکی در این زمینه، اشکال چندانی ندارد و به تدریج معلم ما در این نوع ارزش‌یابی ورزیده می‌شود و می‌تواند ارزیابی بهتری از کیفیت آموزش داشته باشد».

در بخش پایانی همایش گروه دینی و قرآن آموزش و پرورش شهر تهران، آقای دکتر اعتصامی به سؤالات حاضرین، در خصوص ارزش‌یابی درس دینی و کتاب‌های «دین و زندگی» دوره‌ی متوسطه پاسخ داد.

دبیران مجبور می‌شوند امتحاناتی برای ارزش‌یابی مستمر برگزار کنند که

بیش‌تر شبیه امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

بیش‌تر شبیه

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر

به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

بیش‌تر شبیه

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

بیش‌تر شبیه

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود

امتحانات نهایی باشد. یعنی امتحان کتبی که خودش آن قدر به آموزش لطمه وارد می‌کرد، چند بار تکرار می‌شود